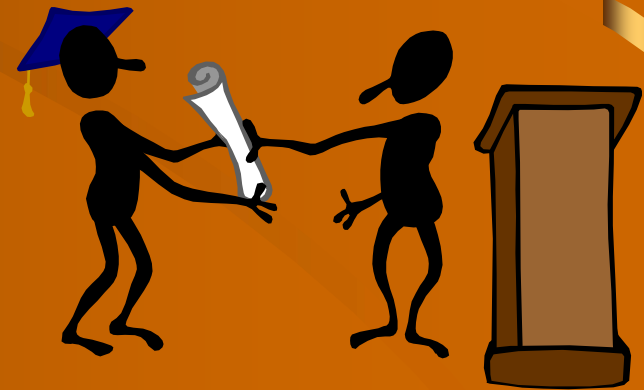

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

LENGÉSCSILLAPÍTÓ DIAGNOSZTIKA

Előadó: Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens

Széchenyi István Egyetem, Győr

A lengéscsillapító diagnosztika a közlekedésbiztonsági diagnosztika egyik legfontosabb eleme.

A lengéscsillapító feladata:

- Kényelmi (lengéskényelem) szempontok:*

Kis értékű függőleges irányú elmozdulásoknál (kis keréksebességeknél) a karosszérialengések amplitúdójának optimális értéken tartása.

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

- *Talperő-stabilitás biztosítása:*

Nagyobb értékű függőleges kerékelmozdulásoknál a talpponti terhelésingadozás csökkentése

KÖZLEKEDÉSBIZTONSÁGI SZEMPONT ⇒ TAPADÁS

A lengéscsillapítónak mindkét célt el kell látnia!

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

LENGÉSKÉNYELEM

Az emberi szervezet lengésérzékenysége

Az emberi szervezet lengésérzékenysége frekvenciafüggő:

- *15 - 18 Hz*   *lengést érzékelünk*
- *18 - 1500 Hz*   *a bőrfelület rezgést érzékel*

Előadó: Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens

Széchenyi István Egyetem, Győr

Az emberi szervezet különösen azokra a frekvenciákra érzékeny, amelyeknél egyes testrészei rezonanciába jönnek.

EZEKET TEHÁT KERÜLNI KELL.

Az emberi testrészek rezonancia frekvenciái:

Fej: 1,8 .. 2,0 Hz és 20 Hz

Mell: 4,5 ... 5,0 Hz

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

LENGÉSKÉNYELMI MUTATÓK

A lengéskényelmi mutatók a jármű függőleges irányú lengéseit értékelik

JAVASOLHATÓ ÖNFREKVENCIA ÉRTÉK

$$f_0 = 0,75 \dots 1,45$$

(Alatta tengeri betegség, felette rázás-érzet jön létre.)

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

A VDI 2057 sz. ajánlás szerinti "K" lengéskényelmi mutató

$$K = \frac{18}{\sqrt{1 + 0,01 \cdot f^2}} \cdot D_z$$

(Harmonikus lengésekre érvényes)

f - lengésfrekvencia [Hz]

D_z - lengésgyorsulás szórás [m/s²]

Gépjárművekre ajánlott értékek:

K = 10 ... 25

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

Az ISO 2631 sz. ajánlás szerinti "Dze" lengéskényelmi mutató

(Ez a 4 ... 8 Hz-es sávba redukált lengésgyorsulás szórás)

Redukciós képlet:

$$D_{ze} = \sqrt{\sum_{i=1}^n a_i^2 \cdot D_{zi}^2}$$

$$\left[\frac{m}{s^2} \right]$$

D_{zi} - az i -edik frekvenciasávhoz tartozó lengésgyorsulás szórás

*a_i - az i -edik frekvenciasávhoz tartozó súlyozó tényező
(táblázatban adott)*

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

Jellegzetes redukált lengésgyorsulás értékek:

- *0,10 m/s² - a lengés még fáradtság nélkül elviselhető*
- *0,315 m/s² - az adott szintű munkavégző képesség még változatlan*
- *0,630 m/s² - felső határ (egészségkárosodás nélkül)*

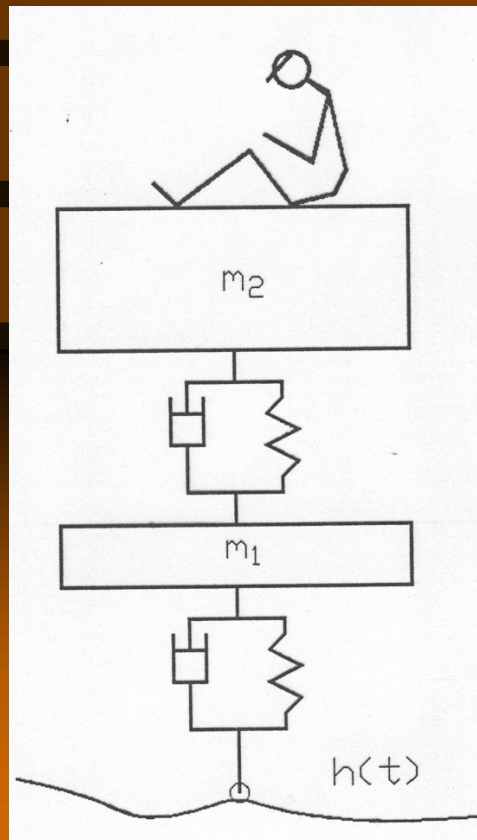
Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

TALPERŐ STABILITÁS

A gépjármű felfüggesztésének lengéstani modellje (szgk.)

felépítmény 1 ... 1,7 Hz

*lengéscsillapító
+rugó $c = 200 \dots 258 \text{ N/cm}$*

*rugózatlan
tömeg 12 ... 15 Hz*

gumiabroncs $c = 1200 \dots 1900 \text{ N/cm}$

útprofil = GERJESZTÉS

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

A legkellemetlenebb lengést az önfrekvenciával megegyező gyakorisággal ismétlődő egyenetlenségek vagy pl. a kerék kiegyensúlyozatlanságából adódó erőhatások válthatják ki.

A kerék lengése közben - a gumiabroncs rugalmassága miatt - változik a gumiabroncs görbülési sugara is.

Ha a jármű sebessége állandó, akkor

- BENYOMÓDOTT ABRONCS $\Rightarrow$ nagyobb
kerékfordulatszámot igényel $\Downarrow$*

GYORSÍTJA A KEREKEKET

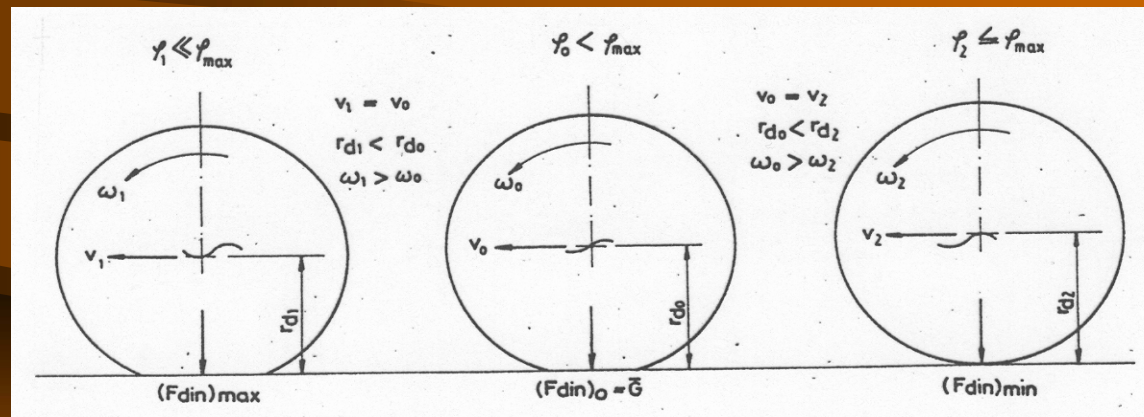
Előadó: Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens

Széchenyi István Egyetem, Győr

- FELFELÉ MOZDULÓ KERÉK* $\Rightarrow$ *kisebb*
kerékfordulatszámot igényel $\Downarrow$

FÉKEZI A KERÉKET

A szögsebességet csökkentő erőhatás pillanatnyi kerék megcsúszásokat okozhat, emiatt az abroncs futófelülete sokszögletű alakra kopik. A megcsúszások pillanatában nem marad oldalvezető erő - a jármű kisodródhat.

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

LENGÉSCSILLAPÍTÁSI IGÉNY

LENGÉSTANI JELLEMZŐK

1. Relatív csillapítási tényező

$$D = \frac{1}{2} \cdot \frac{k}{\sqrt{c \cdot m}}$$

Ahol: k [Ns/m] - a lengéscsillapítóra jellemző relatív csillapítási tényező

c [N/m] - rugóállandó

m [kg] - tömeg

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

2. Nagyítási tényező

$$\mu = \frac{A}{q}$$

*Ahol: A - a rendszer lengési amplitúdója
önfrekvencián történő gerjesztéskor*

q - gerjesztő amplitúdó

$$D = \frac{1}{2} \cdot \frac{1}{\sqrt{\left(\frac{A}{q}\right)^2 - 1}}$$

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

$$\mu = \frac{A}{q} = \sqrt{1 + \frac{1}{4 \cdot D^2}}$$

D értékét a szakirodalom 0,25 ... 0,35 közé helyezi.

Visszaszámolva:

$$D = 0,25 \quad \Rightarrow \quad \mu = 2,236$$

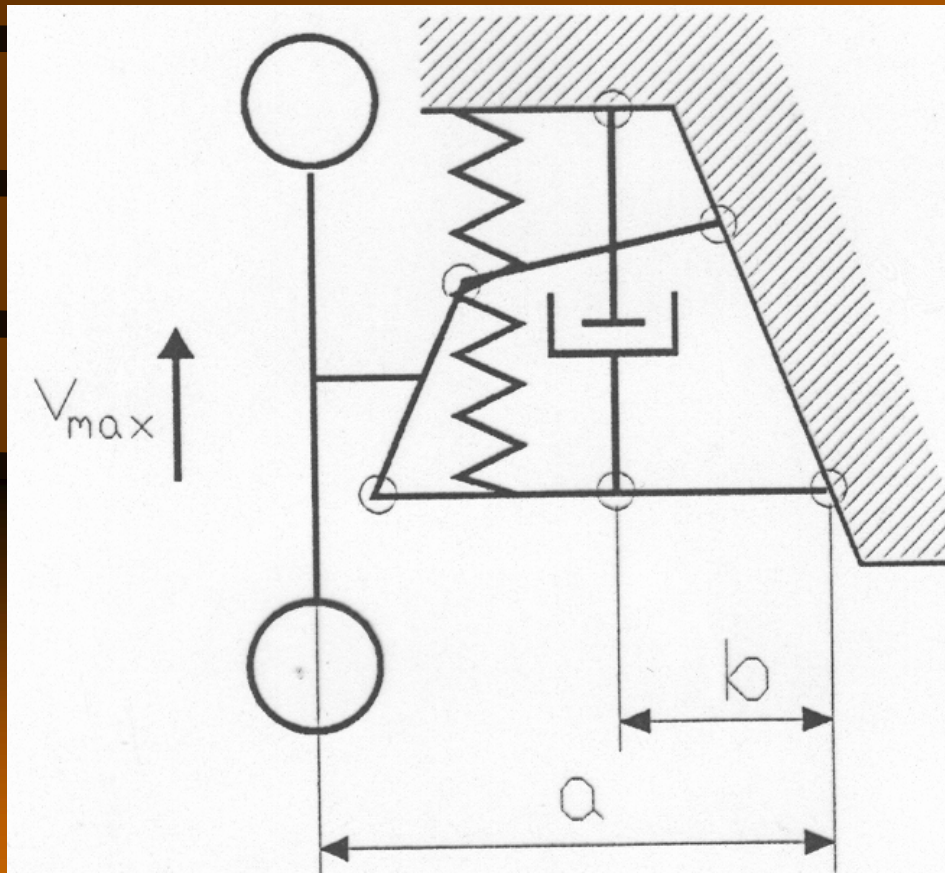
$$D = 0,35 \quad \Rightarrow \quad \mu = 1,73$$

Tehát a gerjesztett amplitúdó max. 2,236-szorosa lehet a gerjesztő amplitúdónak.

Minimálisan pedig 1,73-szorosa kell, hogy legyen ahhoz, hogy a rendszer ne legyen túlcscillapított.

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

$V_{kerék,max} = 0,7 \dots 1,5 \text{ m/s}$
(kritikusan gerjesztett jó
lengéscsillapító)

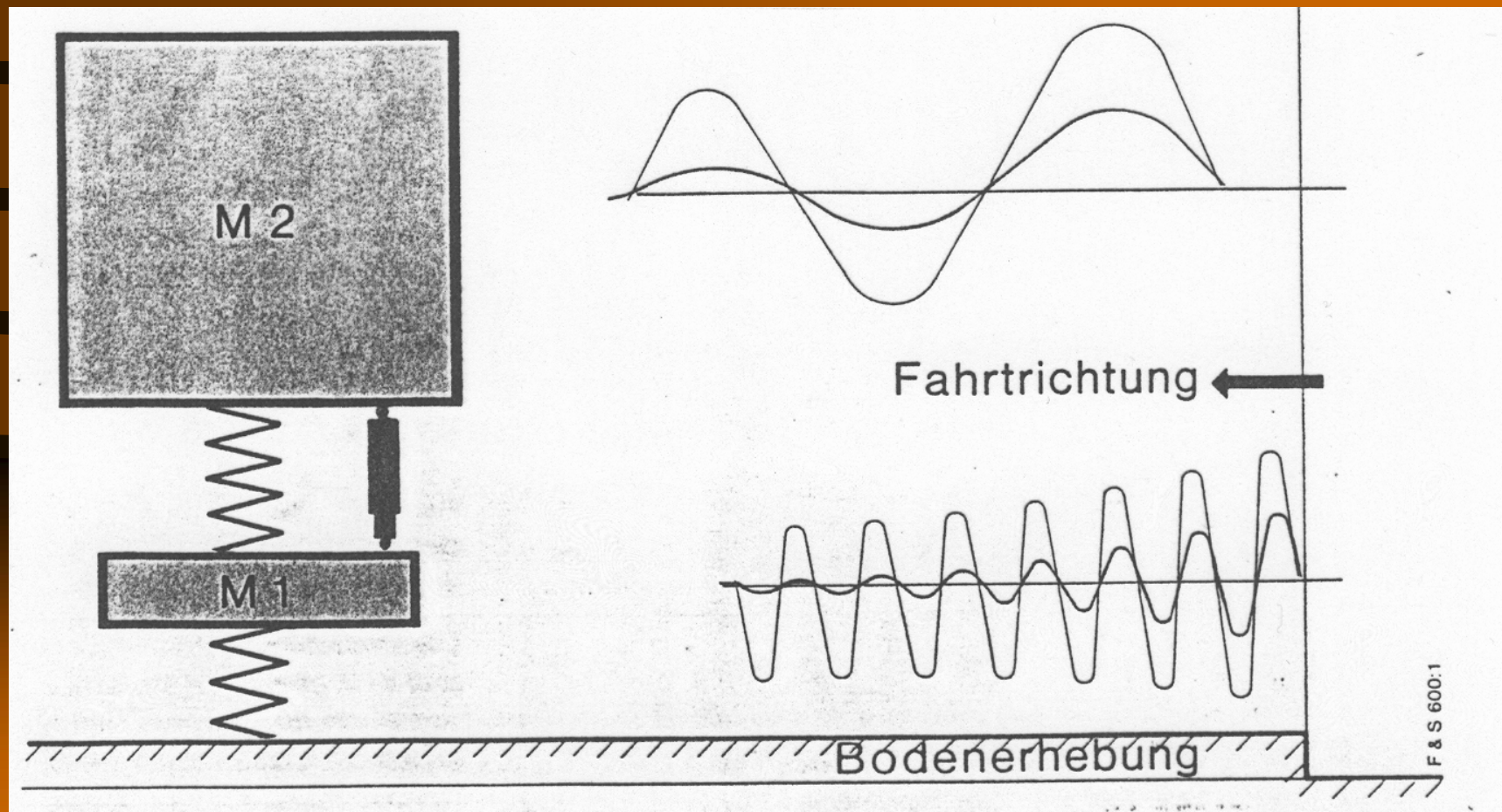
$$i = b/a$$

$$V_{kerék,max} \cdot i = V_{lcs,max}$$

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

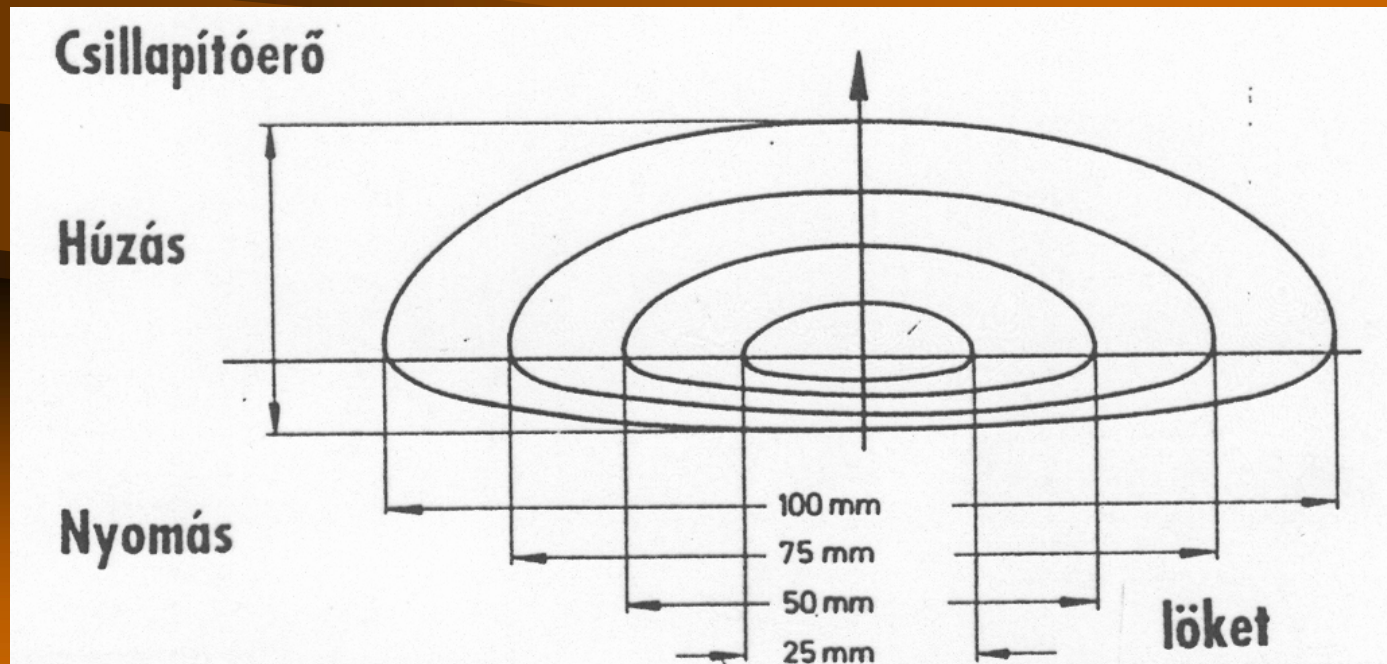

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

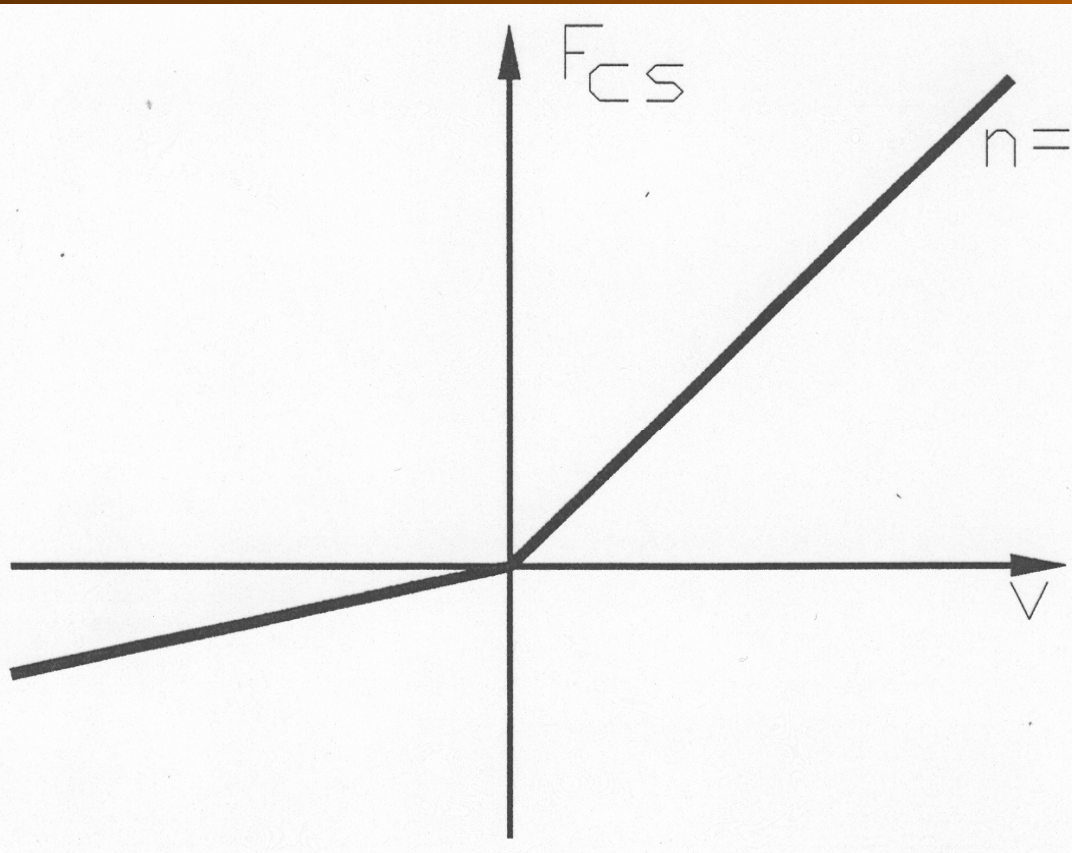
Széchenyi István Egyetem, Győr

Kiépített lengéscsillapító vizsgálat esetén be kell tudni állítani a beépítésből származó $V_{lcs,max}$ értéket és ekkor mérni a csillapító erőket.

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

A csillapító erő:

$$F_{cs} = k \cdot v^n$$

k - csillapítási tényező

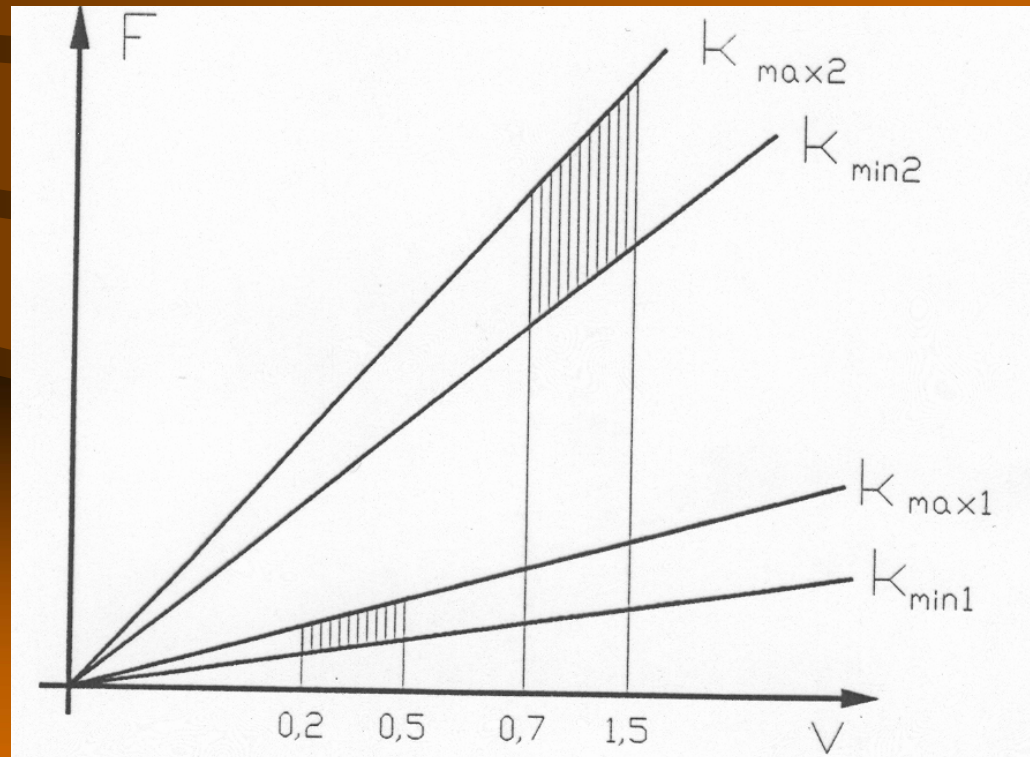
*n - a sebességfüggést
figyelembe vevő tényező*

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

LENGÉSCSILLAPÍTÁSI IGÉNYMEZŐ

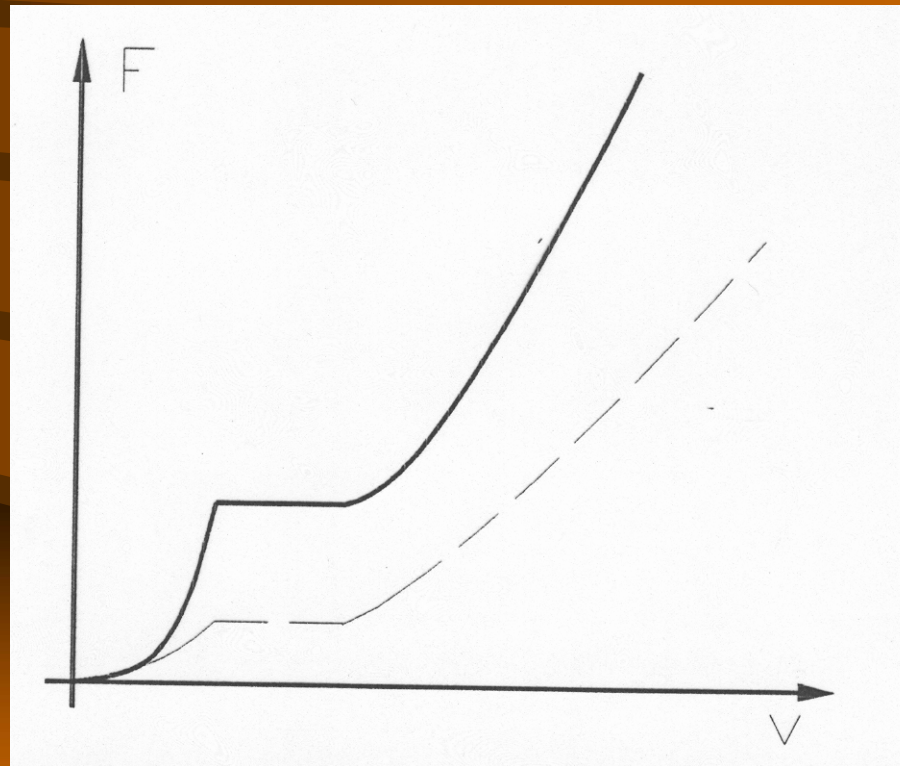

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

Az igényt csak TÖBBFOKOZATÚ lengéscsillapítóval lehet kielégíteni.

A lengéscsillapító vizsgálata csak akkor kielégítő, ha az ún. KÖZLEKEDÉSBIZTONSÁGI TARTOMÁNYBAN minősít.

Előadó: Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens

Széchenyi István Egyetem, Győr

A lengéscsillapító vizsgálata beépített állapotban:

- *Lengéscsillapító vizsgálat a gépjármű ejtésével
(csak a lengéskényelmi tartományt értékeli)*
- *Lengéscsillapító vizsgálat a kerék lengetésével
(a nagyítási tényezőt értékeli - BOGE)*

Dinamikus talperőingadozás mérés

(EUSAMA)

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

Miről ismerhető fel a hibás lengéscsillapító?

- A kerék "pattog" menet közben. Ez a jelenség, amely haladás közben a leginkább észrevehető.*
- Hullámosra kopott abroncs-futófelület és szaggatott féknyom.*
- Lengéscsillapítónál tapasztalható olajnyomok, amely egyszerű szemrevételezéssel állapítható meg.*
- A jármű valamely tengelye körüli "meghintáztatásával". Amennyiben ugyanis a jármű lenyomás után egyszer felfelé túllendül az egyensúlyi helyzeten, majd ezt követően nyugalomba kerül, akkor valószínűleg hibátlanok az adott lengéscsillapítók.*

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

HIBÁS LENGÉSCSILLAPÍTÓRA VISSZAVEZETHETŐ PROBLÉMÁK

A menetkomfort terén:

- útegyenetlenségen történő áthaladáskor hosszú ideig tartanak a járműfelépítmény utólengései,*
- a gyors egymásutánban következő útegyenetlenségek a felépítmény hintázásához vezetnek.*

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

A menetbiztonság terén:

- megnövekedett fékút,*
- rossz útfekvés,*
- elégtelen tapadási viszonyok.*

(A fenti hátrányok elsősorban a járműkerék ugrálásának, pattogásának köszönhetőek. Ameddig ugyanis a kerék a levegőben van, addig nem vihető át semmiféle erő az útra.)

A futómű terén:

- az útegyenetlenségek miatt lengésbe jövő kerekek a felfüggesztést és a kormány szerkezetet "rángatva" járulékos igénybevételt okoznak. Megnö a csapágyak és a gömbcsapok kopása.*

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

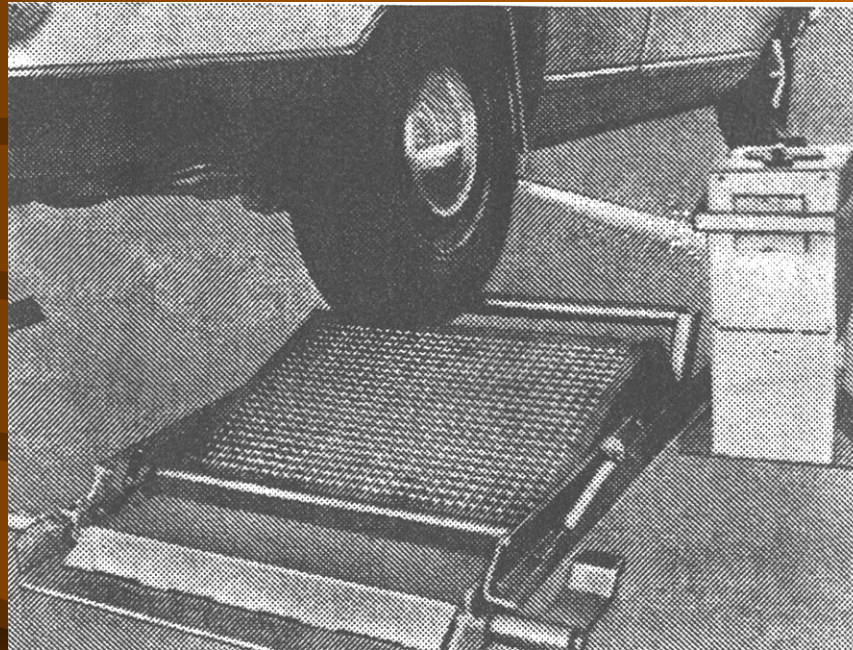

Lengéscsillapító vizsgálat a gépjármű ejtésével

Ez a vizsgálat azon alapul, hogy billenőlap vagy szétnyíló szerkezet segítségével 100 mm magasságból leejtjük a járművet. Ezzel a rugózott tömeget gerjesztjük. Eközben a jármű karosszériájára rögzített írószerkezettel egy hozzá képest álló regisztrátumpapírra rajzoltatjuk ki a lengésképet. A lengéscsillapító megfelelő működésére az amplitúdó és a frekvencia csökkenéséből, illetve a megtett lengések számából következtethetünk.

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

Mivel ezzel a módszerrel csupán a karosszéria lengési önfrekvenciájával megegyező (kb. 1,5 Hz) gerjesztés hozható létre, ami kis vizsgálati lengési sebességet eredményez, ezért közlekedésbiztonsági diagnosztikára nem alkalmas.

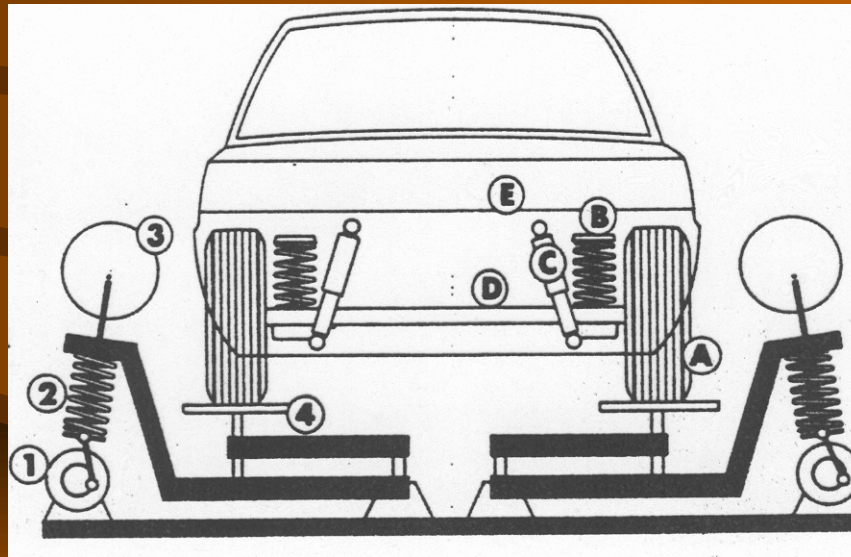
Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

Lengéscsillapító vizsgálat a kerék lengetésével - BOGE

1. *hajtómotor*
2. *nyomórugó*
3. *regisztráló-tárcsa*
4. *keréktárcsa*

A: kerék

B: rugó

C: lengéscsillapító

D: tengely

E: felépítmény

Gerjesztő frekvencia: $f_1 = 14,7$ Hz

$$f_1 > f_{\text{futómű önfrekvencia}}$$

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

A gerjesztő motor lekapcsolása után a rendszer lassul és áthalad az $f_{\text{futómű}}$ önfrekvencia értéken

Beáll az A_{max} érték

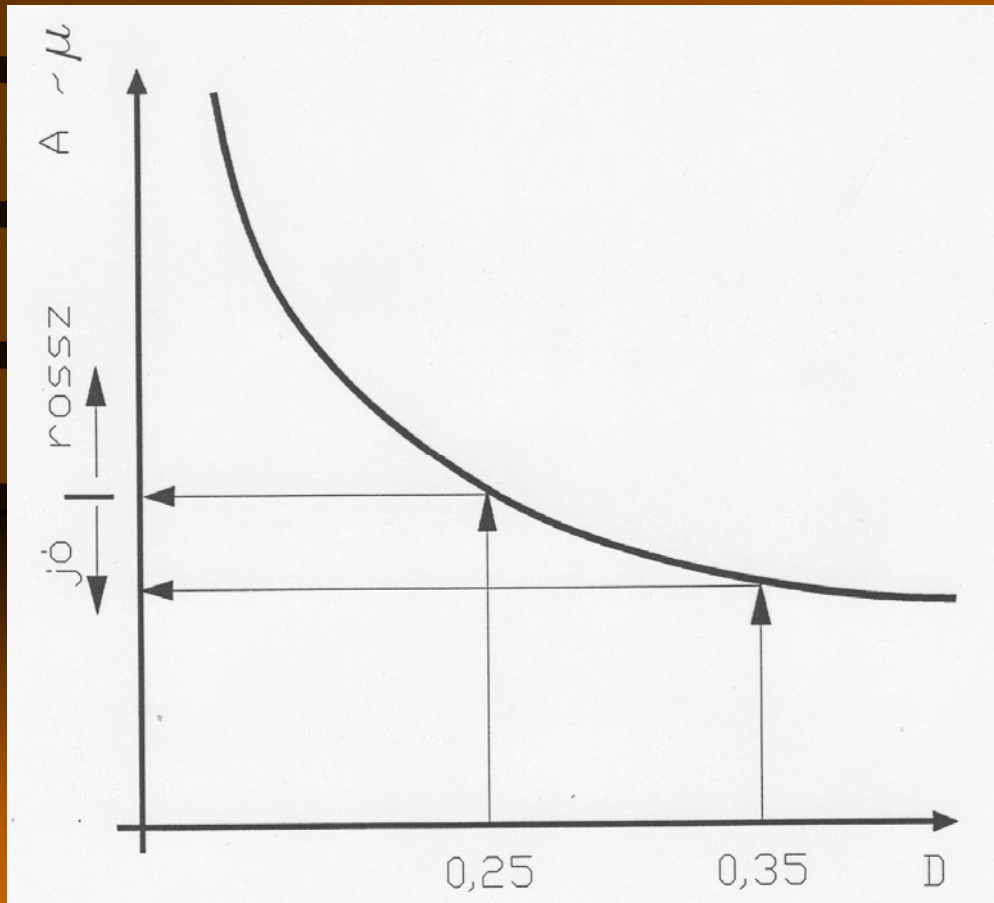
Mivel x_g ismert, ezért képezhető a nagyítási tényező

$$\mu = \frac{A_{\text{max}}}{x_g} = \sqrt{1 + \frac{1}{4 \cdot D^2}}$$

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

Tehát a max. amplitúdó értéke kapcsolatban van a D értékével

AZ ÉRTÉKELÉS HELYES

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

AZ ELJÁRÁS HIBÁJA

A próbapad a jármű futóművéhez vizsgálat közben jelentős tömeget kapcsol.

ÉS

a gerjesztett rugókon keresztül közli

A kapcsolt rendszer önfrekvenciája megváltozik

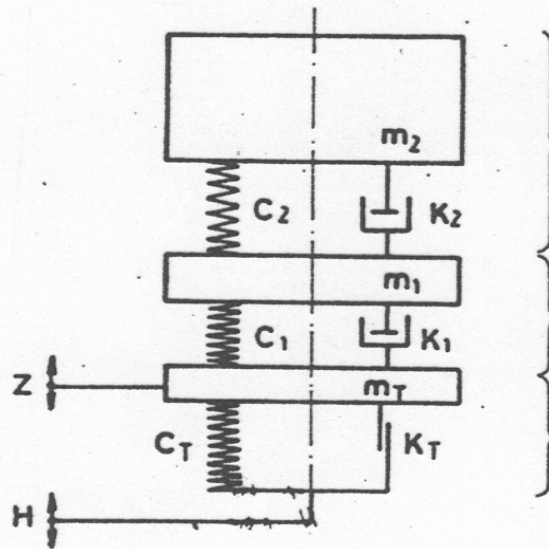
CSÖKKEN

$$f_{\text{BOGE}} = 5 - 9 \text{ Hz}$$

Igy nem a valóságos közlekedésbiztonsági tartományban mérünk!

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

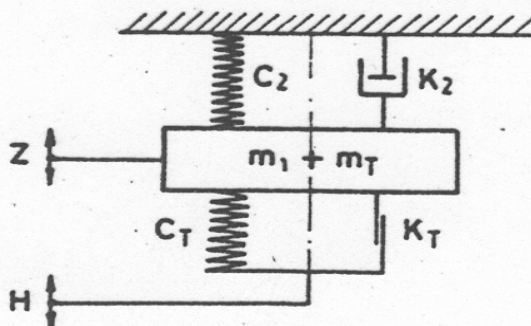
Széchenyi István Egyetem, Győr

rugózott (felépitmény)
tömeg (m_2)

rugó (C_2)
lengéscsillapító (K_2)

rugózatlan tömeg (m_1)
gumiabroncs rugó (C_1)
gumiabroncs lengéscsillapítás (k_1)
próbabpad tömeg (m_T)
tám rugó (C_T)
száraz súrlódási csillapítás (K_T)

egyszerűsített lengési modell

$$m_2 \gg m_1$$

$$C_1 \gg C_T$$

K_1 figyelmen kívül hagyható

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

Lengéscsillapító vizsgálat dinamikus talperő méréssel EUSAMA

A MÉRÉS ELVI ALAPJAI

Tökéletesen sík útfelületen a tapadási erő állandó:

$$F = \varphi \cdot G$$

ahol φ - tapadási tényező

G - kerékterhelés

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

Ha viszont az út nem tökéletesen sima (valóság), akkor a tapadási erő folyamatosan változik a kerékfelfüggesztés rugalmas elemeitől függően.

FONTOS a felfüggesztési elemek állapotvizsgálata.

A RUGÓZATLAN TÖMEG LENGÉSEI

Adott jármű és adott útviszonyok mellett a tapadási erő változik, mégpedig a tengelyterhelés változása függvényében egy min. és egy max. érték között. Az átlagérték a nyugalmi kerékterhelés.

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

A tapadási erő szempontjából pusztán a rugózatlan tömeg lengéseinek van jelentősége. A legrosszabb tapadási feltételek rezonancia állapotában jelentkeznek.

PÉLDÁUL

A fent említett legrosszabb feltétel hatására, a tapadási erő c %-ára csökken: $F_{\varphi} = c \cdot \varphi \cdot G$

Ha a jármű éppen kanyarban halad, akkor a rá ható centrifugális erő:

$$F_{cp} = \frac{G}{g} \cdot \frac{v^2}{r}$$

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

A csúszási határon: $F_{\varphi} = F_{cp}$

Tehát:

$$\frac{v^2}{r} = c \cdot \varphi \cdot g$$

Független a jármű tömegétől!

Hasonló egyenletek írhatók fel fékezésre és gyorsításra is.

(A c -érték nem biztos, hogy azonos valamennyi kerékre.)

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

MÉRŐRENDSZER

A mérőrendszer a statikus és a dinamikus talperő viszonyát (A%) méri:

$$A[\%] = 100 \cdot \frac{F_{\min}}{G}$$

A% értékére elméletileg az alábbi tényezők gyakorolnak hatást:

- *járműkonstrukció*
- *lengéscsillapító típusa és állapota*
- *a gumibroncs típusa és állapota*
- *a kerékterhelés*
- *a keréktámasz lengési amplitúdója (EUSAMA ajánlás szerint 6 mm)*

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

A talperőingadozás %-os értéke a rugózatlan tömeg rezonancia állapotában nem függ a jármű típusától. Így globális ítélet alkotható segítségével.

EUSAMA-ajánlás szerint a kiértékelésre az alábbi értékek használhatók:

60 ... 100 % nagyon jó

45 ... 60 % jó

30 ... 45 % gyenge

20 ... 30 % elégtelen

1 ... 20 % veszélyes

0 % nincs érintkezés a talajjal

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

Ha 0 %-ot mérünk, akkor a kerék a talajtól való elszakadás határhelyzetében van. A kerékterhelés ilyenkor 0 és $2 \cdot G_{stat}$ között változik.

***KÉT AZONOS TENGELYEN LEVŐ KERÉK MÉRT ÉRTÉKEINEK KÜLÖNBSÉGE NEM LEHET NAGYOBB 20 ...
25 %-NÁL!***

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

A MÉRÉS EREDMÉNYÉT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK

1. JÁRMŰ KONSTRUKCIÓ

Természetesnek tűnik, hogy nagyobb tömegű jármű nagyobb tapadási erőt eredményez. A valóságban azonban szét kell választani a rugózott és a rugózatlan tömeget.

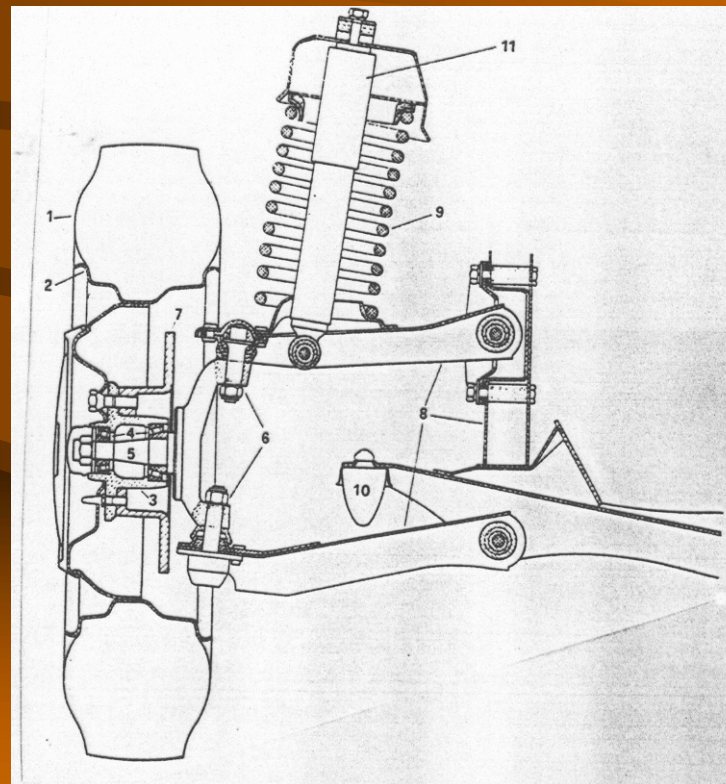

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

AZ ELSŐ FELFÜGGESZTÉS METSZETE

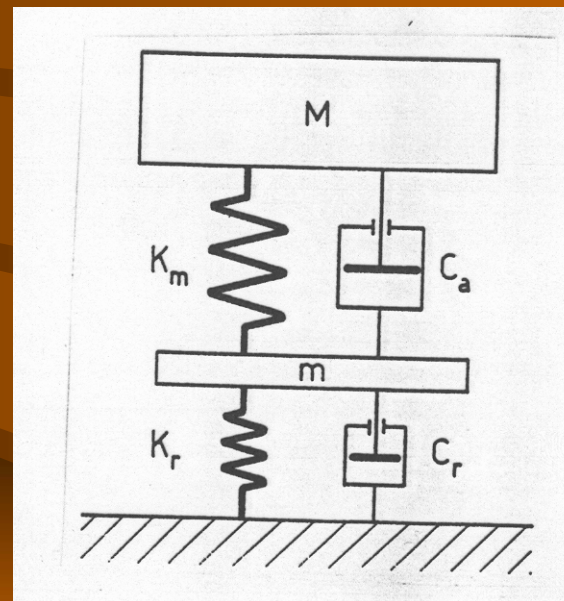

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

A FELFÜGGESZTÉS MODELLJE

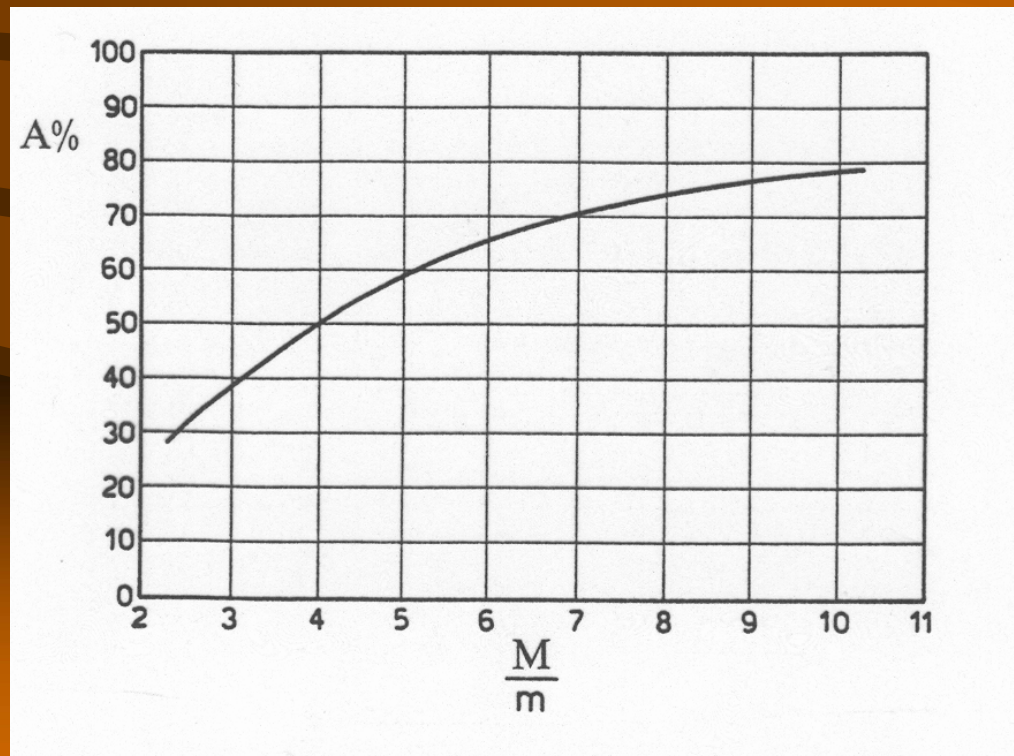

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

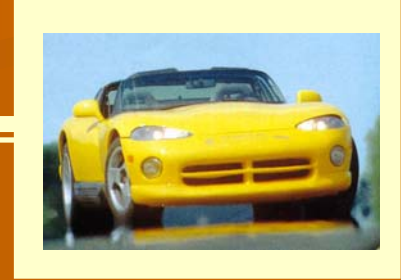
Széchenyi István Egyetem, Győr

Az alábbi ábra arra mutat példát, hogy a rugózott (M) és a rugózatlan (m) tömeg aránya hogyan befolyásolja $A\%$ értékét.

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

A diagramból látható, hogy minél nagyobb a rugózott tömeg aránya, annál kedvezőbbek a tapadási viszonyok.

Minél kisebb a rugózatlan tömeg, annál előnyösebbek a viszonyok.

(Ha pl. utasok és csomagok növelik M -et, akkor növekszik a dinamikus talperő (és a tapadás is), mivel m értéke nem változott.)

A másik alapvető konstrukciós elem a rugó, amelynek merevsége kihat a tapadási viszonyokra.

Ha ugyanis változik a rugómerevség (csökken), akkor csökken a tapadás és megváltozik a rezonancia frekvencia is.

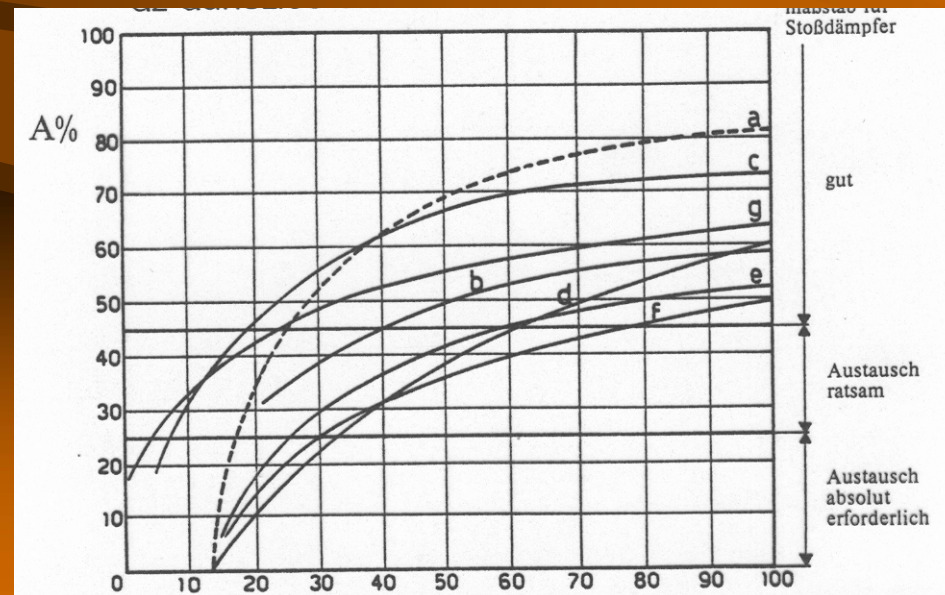
Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

2. LENGÉSCSILLAPÍTÓK

A lengéscsillapító állapotának romlása (csillapítási tényezőjének csökkenése) az adhéziós erő csökkenéséhez vezet.

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

Az elhasználódási folyamat néhány jellemző vonása:

- néhány század mm dugattyúkopás felére csökkenti a hatásosságot*
- a lengéscsillapító elhasználódása az alábbi tényezőkre vezethető vissza:*
  - 80 % - olajviszkozitás csökkenés*
  - 10 % - kopás*
  - 10 % - korrózió*
- az első lengéscsillapítók általában gyorsabban használódnak el, mint a hátsók*

Az a-görbe elméleti számításokkal lett meghatározva a Fiat Ritmo 60-ra, míg a többi kísérletileg lett felvéve, úgy hogy új ($\xi=100\%$) lengéscsillapítót ugyanolyan típusú, de csökkentett csillapítási tényezőjével cserélték ki.

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

A DIAGRAMMBÓL LEVONHATÓ KÖVETKEZTETÉSEK

- $\xi=50\%$ -ig $A\%$ lassan csökken, majd innét intezívebben
- ha a jó állapot határát $A=50\%$ -ban állapítjuk meg, akkor ez típusfüggően más és más ξ -értéknek felel meg:
  - Pl: Peugeot 104 - $\xi=80\%$
  - Ford Granada 2800 - $\xi=57\%$
  - míg pl. McPherson felfüggesztésnél egészen 18% -ig leeshet ξ értéke még jó tapadási viszonyok mellett is!
- $\xi=15\%$ körüli értéknél viszont már megszűnhet a talaj-kerék kapcsolat.

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

MIKOR KELL LENGÉSCSILLAPÍTÓT CSERÉLNI ?

Ha a talperő viszony kisebb, mint a megengedett érték, vagy azonos tengely két kereke közötti különbség meghaladja a 20 ... 25 %-ot.

Nem biztos azonban, hogy ilyen esetekben rögtön a csere a megoldás, mivel a kerékfelfüggesztés elemei kölcsönhatásban vannak egymással.

Előadó: Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens

Széchenyi István Egyetem, Győr

Ebből a szempontból három lényeges elem van:

- a lengéscsillapító*
- a gumiabroncs típusa (radiál, diagonál, stb.)*
- a gumiabroncs nyomása*

Ha pl. különböző gumiabroncsok vannak felszerelve, akkor emiatt mérhetünk eltérő A% értékeket!

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

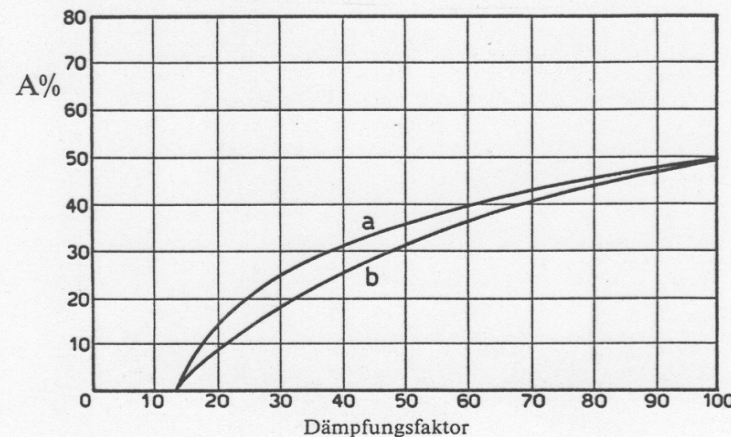
Széchenyi István Egyetem, Győr

Lengéscsillapító hatásfok

Az előző ábrákon közölt diagrammok ξ értékei a lengéscsillapító adott dugattyúsebesség-amplitúdója vonatkoztak.

Az alábbi ábra "a" görbéje a Peugeot 104-re vonatkozóan 0,25 m/s referenciasebesség (amely a felfüggesztés rezonancia állapotára vonatkozik) mellett lett felvéve.

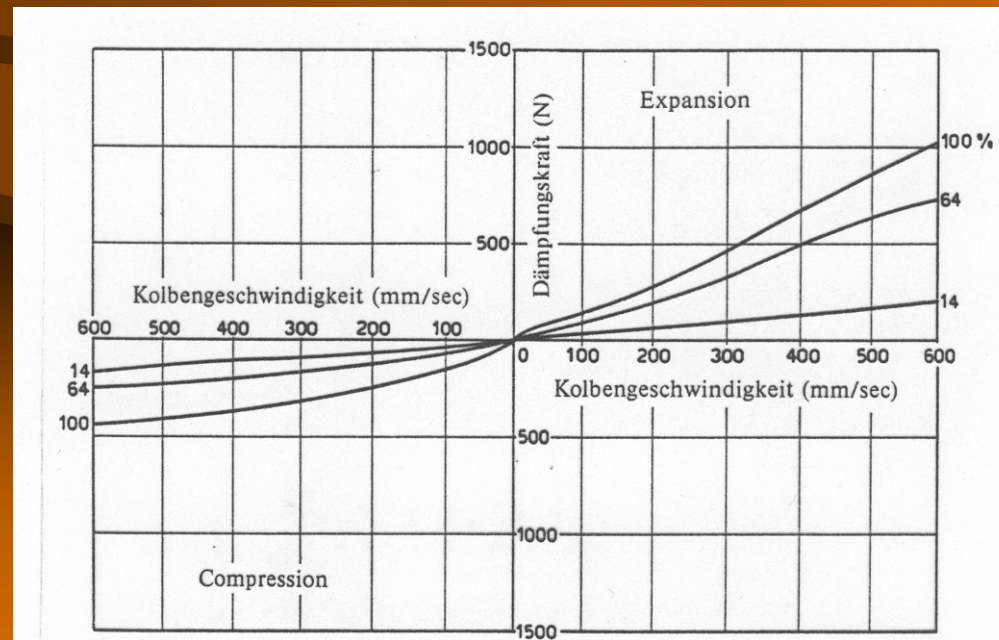
Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

Ha a sebesség növekszik, akkor nő a csillapítási erő is, így az előbbitől eltérő "b" görbét kapjuk.

TEHÁT A SEBESSÉG FONTOS JELLEMZŐ !

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

3. GUMIABRONCSOK

Az útegyenetlenségek csillapításában a gumiabroncs saját rugalmassága és a benne levő levegő összenyomhatósága is szerepet játszik.

Az abroncs csillapítási tényezője típustól és gyártmánytól függ, de nem gyakorol jelentős hatást a gépjármű lengésére.

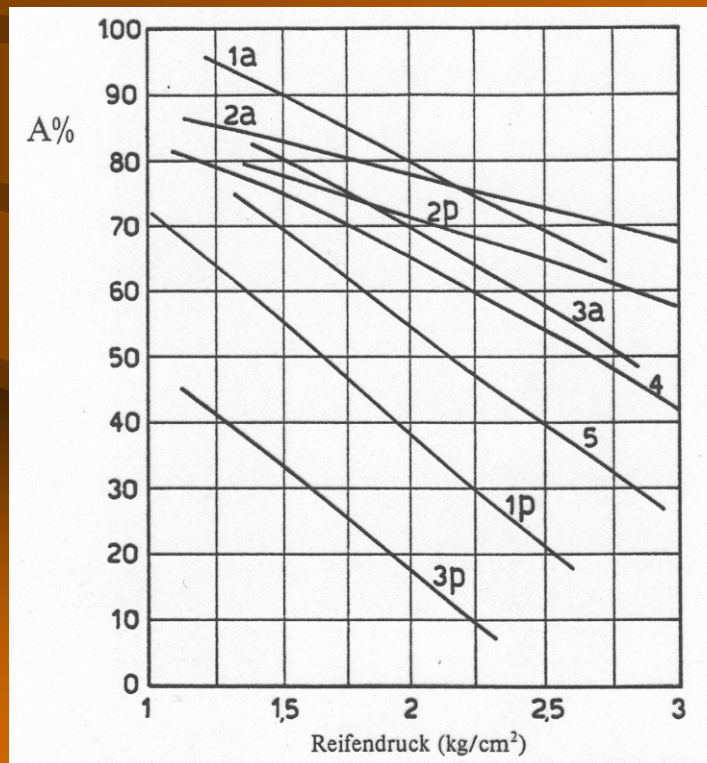
***A GUMIABRONCS NYOMÁSA AZONBAN JELENTŐS
BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐ !***

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

Az alábbi ábra különböző autótípusokra mutatja A% változását a gumiabroncs nyomás függvényében.

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

A kísérleti eredményekből az alábbi következtetések vonhatóak le:

- a tapadás csökken az abroncsnyomás növekedésével,*
- a függvény jellege függ a jármű tömegeloszlásától (pl. orrmotor, farmotor),*
- az "átlagjárművekre" (se túl könnyű, se túl nehéz) az alábbi ökölszabály alkalmazható: minden 0,5 bar abroncsnyomás változás 10 %-os tapadási erő változást eredményez.*

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

ELŐNYÖS LENNE TEHÁT AZ ABRONCSNYOMÁS CSÖKKENTÉSE

DE

- 0,5 baronként mintegy 100 kg-al csökken az abroncs teherbíró képessége*
- a hajtogatási munka miatt az abroncs élettartama mintegy 40%-al csökken, ha a nyomást 0,5 barral csökkentjük az előírthoz viszonyítva.*

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

MEGJEGYZÉS

*15 °C környezeti hőmérséklet-növekedés mintegy
30 % abroncsnyomás növekedést eredményez.*

*NYÁRON, HOSSZABB ÚTON
SZIGNIFIKÁNSAN CSÖKKEN A TAPADÁS*

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

A RADIÁL abroncsok tapadása mintegy 20 %-kal magasabb mint a DIAGONÁL abroncsoké, de gyártmánytól függően a radiál abroncsok között is mintegy 10 % a szórás.

4. JÁRMŰTERHELÉS ÉS TERHELÉS ELOSZLÁS

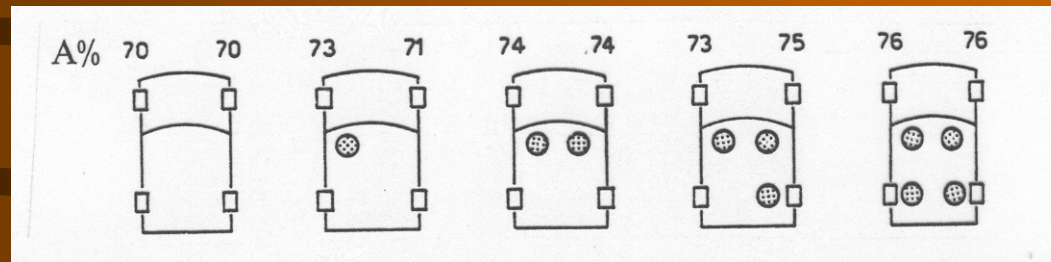
A kerékterhelés nagy hatással van a tapadási erő nagyságára. Könnyen belátható, hogy nagyobb kerékterhelés - egyébként azonos feltételek mellett - nagyobb tapadási erőt eredményez.

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

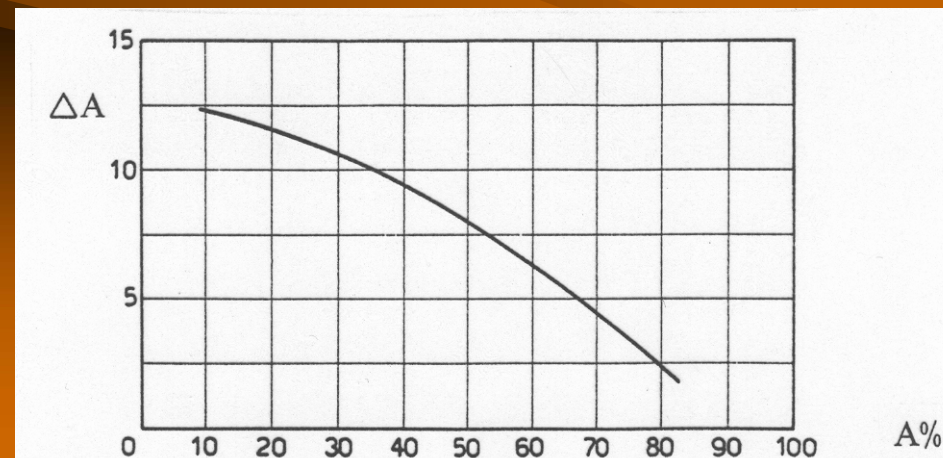

Széchenyi István Egyetem, Győr

A terheléseloszlás hatását az ábrán látható esetekre vizsgáljuk.

A tapadási erő nem pusztán a terheléstől függ, hanem az M/T (rugózott tömeg / terhelés) viszony függvényében változik.

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

A diagramm 4 utas terhelésű jármű talperő változását mutatja az üres járműhöz viszonyítva. (Ha pl. az üres jármű talperő viszonya $A=50\%$, akkor ehhez viszonyítva, négy ember esetén 8% -os növekmény jelentkezik.)

Az előbbiekből következően, bent ülő vezetővel, a vezető oldalon mintegy 3% -al nagyobb "A" értéket mérünk. Ennek ellenére a méréseket ajánlatos bent ülő vezetővel elvégezni.

Előadó: Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens

Széchenyi István Egyetem, Győr

5. A HŐMÉRSÉKLET HATÁSA

A hőmérséklet jelentős hatást gyakorol az olajviszkozitásra és így a lengéscsillapító csillapítási tényezőjére is. (Ha pl. Az olaj hőmérséklete -15 -ről $+60$ °C-ra változik, akkor a csillapítási tényező akár 30 %-kal is csökkenhet.)

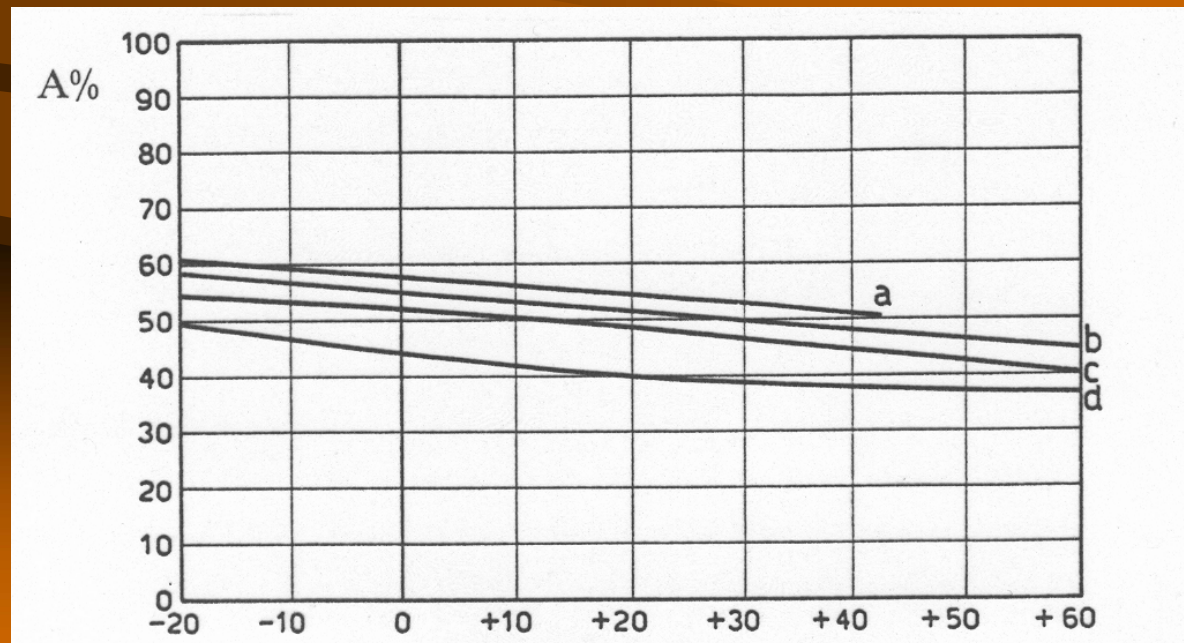
Emiatt általában az első vizsgálati ciklus mindig magasabb talperőt mutat, mint az azt követők.

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

Az alábbi ábra a dinamikus talperő változását mutatja az olajhőmérséklet függvényében.

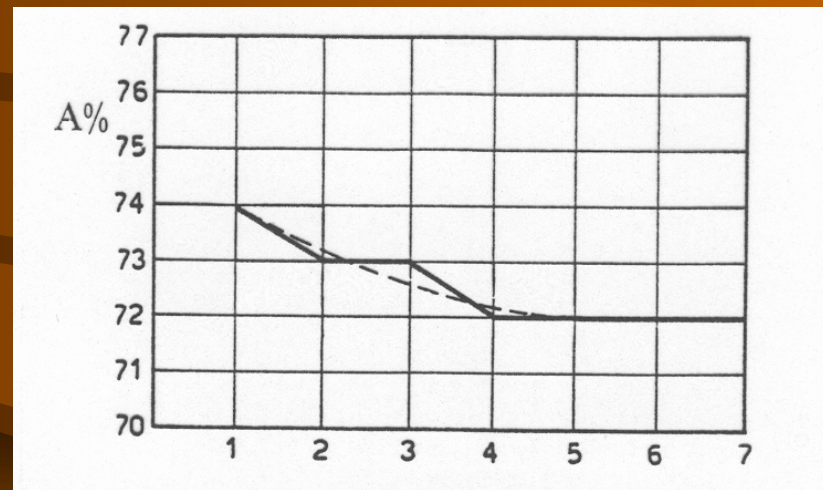

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

A dinamikus talperő változása az egymást követő mérési ciklusok során

A gyakorlatban elegendő EGYETLEN (+esetleg még egy ellenőrző) MÉRÉST végrehajtani, ennek a hatásnak nincs jelentősége.

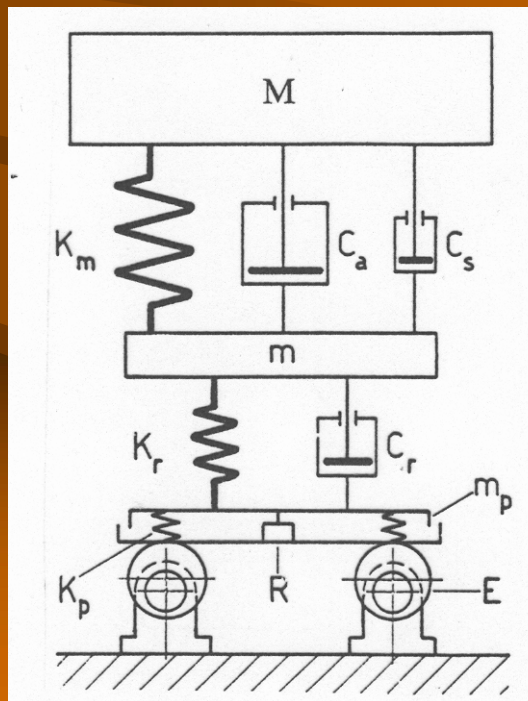
Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

A TALPERŐMÉRŐ LENGÉSCSILLAPÍTÓ VIZSGÁLÓ PRÓBAPAD MŰKÖDÉSÉNEK ELMÉLETI ALAPJAI

A lengéscsillapító-vizsgáló próbapad modellje

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

Ez egy többszabadságfokú lengőrendszer, amelynek matematikai kezelése meglehetősen bonyolult.

EGYSZERŰSÍTETT MODELLRE VAN SZÜKSÉG

Egyszerűsítő feltételek:

- a C csillapítási tényező magában foglalja a lengéscsillapító, a gumiabroncs és a súrlódásos csillapítás hatását*
- elhanyagoljuk a keréktám tömegét és rugalmasságát*

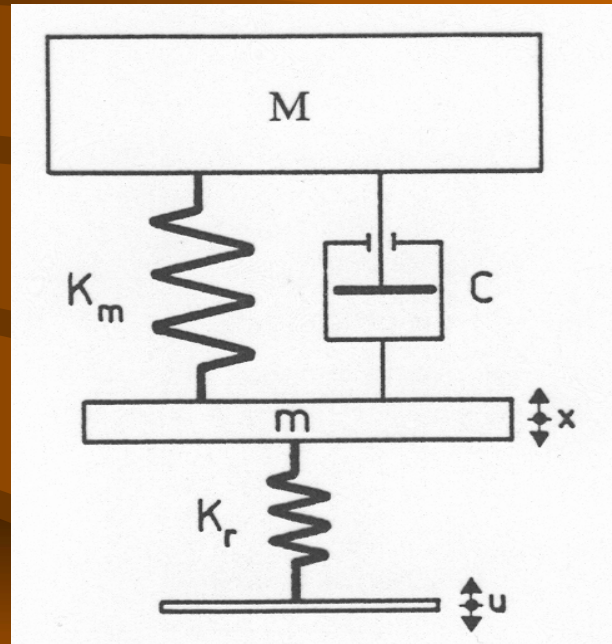

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

Az egyszerűsített modell

Ha az excenteres hajtást mozgásba hozzuk, akkor a keréktám szinuszos gerjesztést kap.

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

Ennek elmozdulás egyenlete komplex számsíkon:

$$U = U_0 \cdot e^{j \cdot \omega \cdot t}$$

Ahol: U_0 - gerjesztési amplitúdó
 ω - gerjesztési körfrekvencia

A keréktám teljes függőleges irányú elmozdulása tehát $2 \cdot U_0$

A felfüggesztés lengési egyenlete az alábbi formában adható meg:

$$x = x_0 \cdot e^{j \cdot \omega \cdot t}$$

Ahol: x - *a kerékfelfüggesztés súlypontjának kitérése a nyugalmi helyzethez viszonyítva*

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

A kétszabságfokú lengőrendszer egyenletei

$$m \cdot (x'' - y'') + c \cdot (x' - y') + k_m \cdot (x - y) = (u - x) \cdot k_z$$

$$M \cdot y'' + c \cdot y' + k_m \cdot y = 0$$

Az egyenletek sajátértékei a rezonancia frekvenciák, amelyek felhasználásával az alábbi alakra jutunk:

$$\frac{x_0}{U_0} = \frac{(1 - \beta_a^2) + 2 \cdot \xi \cdot \beta_a \cdot j}{(1 - \beta_a^2) + 2 \cdot \xi \cdot \beta_a \cdot j - \beta^2 [(1 - \beta_a^2) + 2 \cdot \xi \cdot \beta_a \cdot j + \mu \cdot (1 - 2 \cdot \xi \cdot \beta_a \cdot j)]}$$

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

Ahol:

$$\beta_a^2 = \left(\frac{\omega}{\omega_a} \right)^2 = \frac{M}{K_m} \cdot \omega^2$$

$\omega_a =$ *rugózott tömeg*

rezonancia frekvenciája:

$$\omega_a = \sqrt{\frac{K_m}{M}}$$

$$\beta^2 = \left(\frac{\omega}{\omega_r} \right)^2 = \frac{m}{K_r} \cdot \omega^2$$

$\omega_r =$ *a rugózatlan tömeg*

rezonancia frekvenciája:

$$\omega_r = \sqrt{\frac{K_r}{m}}$$

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

$$\xi = \frac{C}{C_c}$$

C_c = a rendszer kritikus csillapítása

$$\mu = \frac{M}{m}$$

a rugózott és rugózatlan tömeg viszonya

A fenti paraméterek felhasználásával az egyenlet az alábbi alakot ölti:

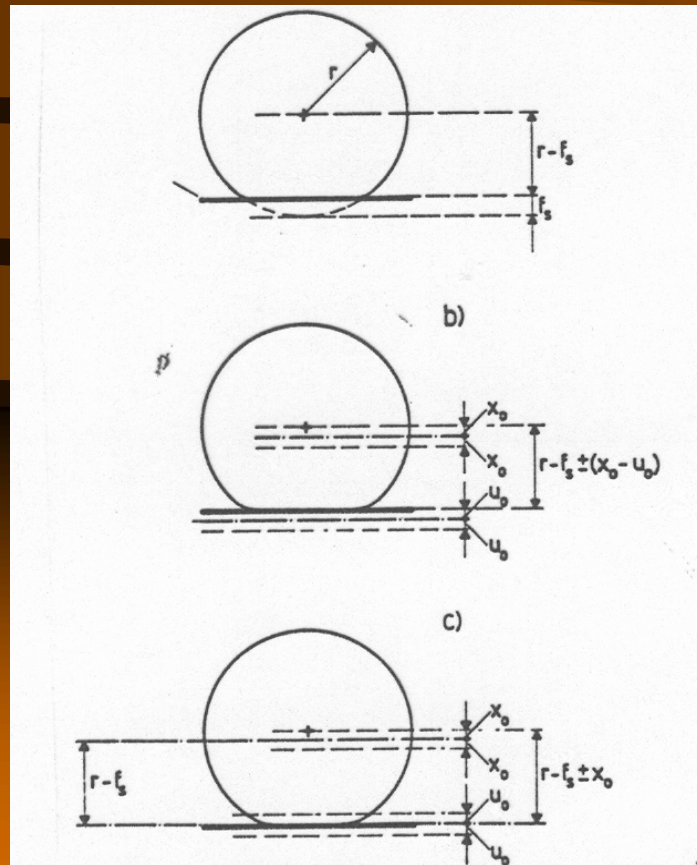
$$\frac{x_0}{U_0} = \left\{ \frac{\left(1 - \frac{M}{K_m} \cdot \omega^2\right)^2 + 4 \cdot \xi^2 \cdot \frac{M}{K_m} \cdot \omega^2}{\left[\left(1 - \frac{M}{K_m} \cdot \omega^2\right) \cdot \left(1 - \frac{m}{K_r} \cdot \omega^2\right) - \frac{m}{K_r} \cdot \omega^2 \cdot \frac{M}{m}\right]^2 + 4 \cdot \xi^2 \cdot \frac{M}{K_m} \cdot \omega^2 \cdot \left[1 - \frac{m}{K_r} \cdot \omega^2 - \frac{m}{K_r} \cdot \omega^2 \cdot \frac{M}{m}\right]^2} \right\}^{1/2}$$

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

Az alábbi ábra első elemén a kerék nyugalmi helyzetben van.

A kerék statikus berugózása:

$$f_s = \frac{P}{K_r}$$

ahol P [kg] - a kerékterhelés

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

Ha a keréktámaszt lengésbe hozzuk, akkor a középső ábrán látható helyzet alakul ki. Ha a lengési frekvencia kicsi, akkor $x_0 = U_0$. Ilyenkor az átlagos dinamikus kerékterhelés egyenlő a statikus kerékterheléssel.

Amennyiben a gerjesztési frekvenciát növeljük, akkor a felfüggesztés lengési sajátosságai eltérően fognak viselkedni a gerjesztéstől. A talperő egy max. és egy min. érték között fog ingadozni.

Rezonancia állapotban 90° fáziseltolódás van x és U között.

A tapadási erő ugyanígy ingadozik.

A vizsgálat szempontjából a minimális értéknek van jelentősége. Ezt viszonyítjuk a statikus talperőhöz.

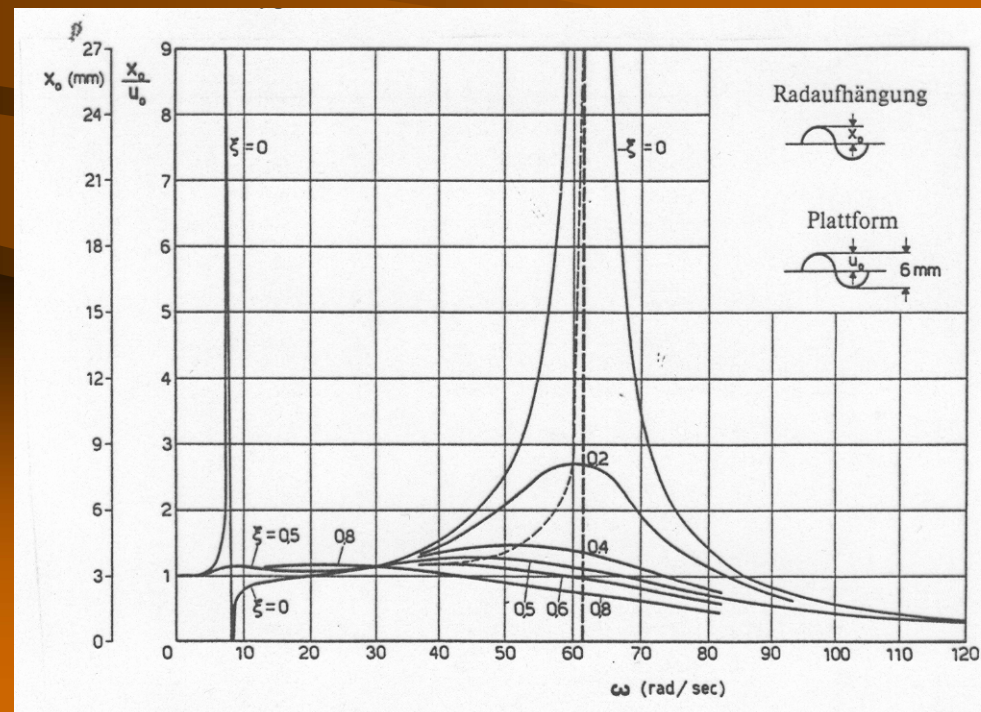
Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

A lengéscsillapító hatása a tapadási erőre

Az elméleti megfontolásokkal levezetett képlet alapján az alábbi diagram vehető fel:

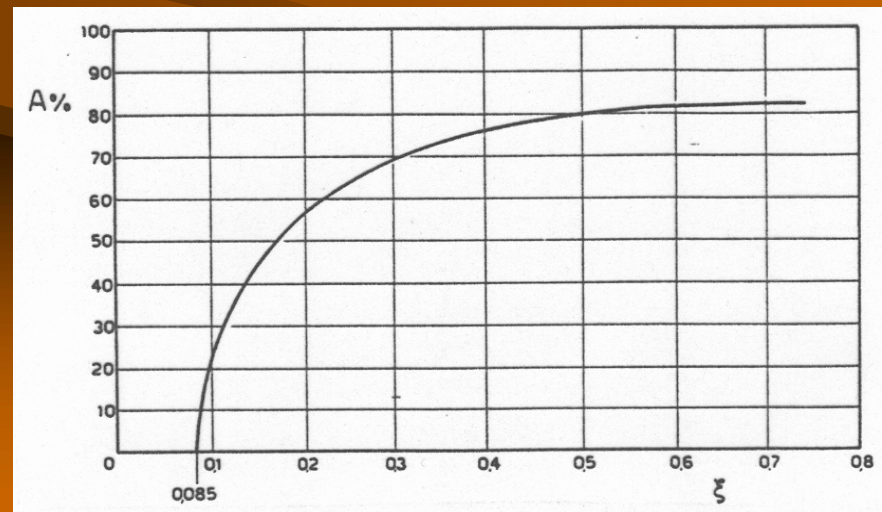
Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

A diagram különböző csillapítási értékeknél ábrázolja a gerjesztett lengés nagyítási tényezőjét. Az ábrán a rezonancia frekvenciák szépen felismerhetők.

A lengéstanai egyenletek alapján, a csillapítási tényező függvényében meghatározható a keréktalperő %-os változása.

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

Személygépkocsiknál a csillapítási tényező általában 0,5 ... 0,7. Így jó közelítéssel a 0,6-os értékből indulhatunk ki. Ennek környezete viszont a fenti görbén meglehetősen lapos. Ez azt jelenti, hogy 10 ... 20 %-os csillapítási tényező csökkenés még csekély mértékben csökkenti a tapadási erőt, míg az ennél további hatásosság romlás már erőteljesen rontja a tapadási viszonyokat.

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

A tömegek hatása a tapadási viszonyokra

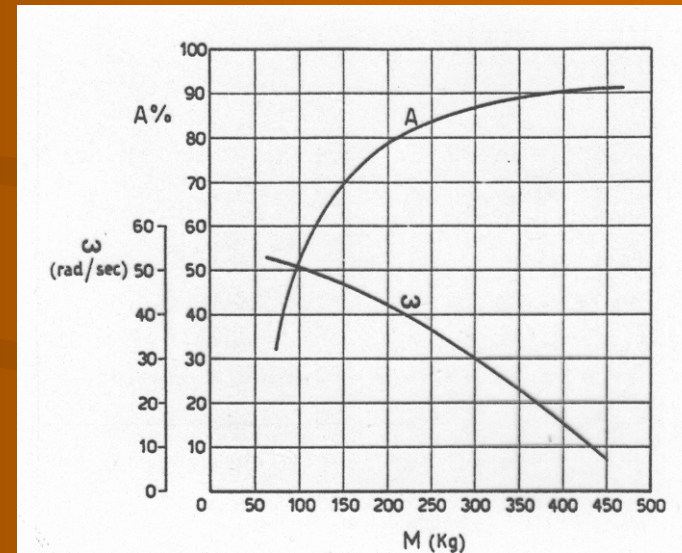
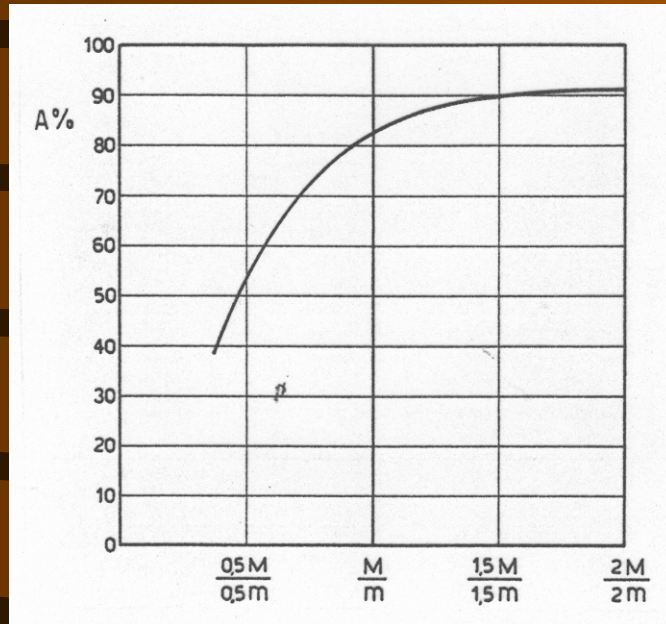
Ennél a vizsgálódásnál is a lengéstanai elemzés szolgál alapul.

Ha az m -et és az M -et úgy változtatjuk, hogy viszonyuk állandó marad, akkor enyhén nő a tapadási erő, ha a tömegek nőnek és fordítva.

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

A második ábra arra mutat példát, hogy hogyan változnak a tapadási viszonyok, ha a rugózott tömeget változtatjuk (utasok, terhelés).

A terhelés növelése jelentősen javítja a tapadási viszonyokat.

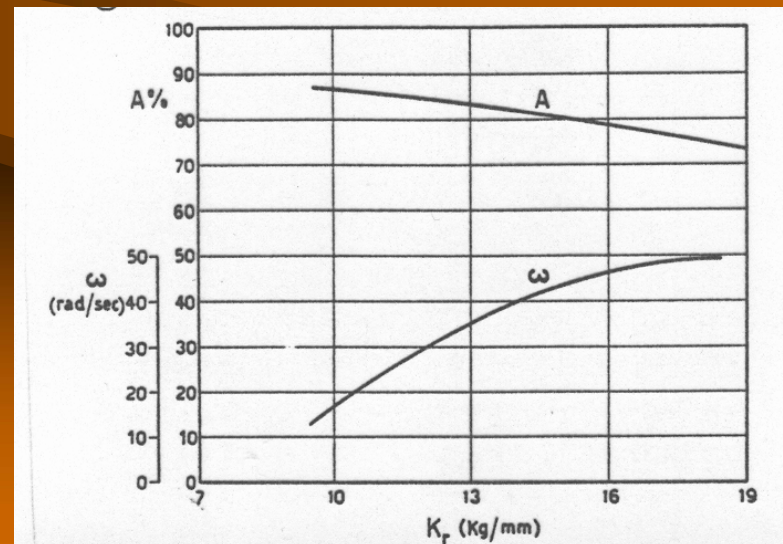
Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

A gumiabroncs hatása a talperőviszonyokra

Az abroncs típusának és nyomásának megváltozása módosítja a gumiabroncs rugóállandóját. Az alábbi ábra a gumiabroncs rugóállandó változásának hatását elemzi.

Előadó: *Dr. Lakatos István Ph.D., egyetemi docens*

Széchenyi István Egyetem, Győr

A rugó hatása a dinamikus talperőre

